

Gäller för: Sjukhusen i väster

Innehållsansvar: Hanna Hellström, (hanhe25), Miljöstrateg

Godkänd av: Petra Dannapfel, (petda23), Utvecklingschef

Giltig från: 2025-01-02

Giltig till: 2026-12-18

Kemikaliehantering

Syfte

Att säkerställa en korrekt hantering, kontroll och förvaring av kemikalier och att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier på Sjukhusen i väster (SV).

Arbetsbeskrivning

Kemikalier kan antingen förekomma i ren form, som beståndsdel i en kemisk produkt eller som en ingrediens i en vara. (Som kemisk produkt räknas blandningar av kemikalier som t.ex. rengöringsmedel eller färg. En vara är mer sammansatt, t.ex. en dator eller möbel). Den dagliga hanteringen av kemikalier på SV omfattar framförallt kemikalier i ren form och kemiska produkter. Arbetet för att undvika oönskade kemikalier i varor ska ske i samband med upphandling och inköp.

Användning

Alla som använder kemikalier ska ha kunskap om hur kemikalierna ska hanteras. Information gällande säkerhet, skyddsutrustning och hantering av miljö- och hälsofarliga produkter ska finnas i arbetsbeskrivningar (metodbeskrivningar). Aktuella säkerhetsdatablad (SDB) ska finnas tillgängliga för samtliga medarbetare där produkterna används. Säkerhetsdatablad finns i kemikaliehanteringssystemet KLARA där alla medarbetare, utan att behöva logga in, kan söka efter SDB.

De medarbetare som hanterar kemikalier, eller som arbetar i lokal där kemikalier finns, ska ha kunskap om hur man går tillväga vid en olycka eller nödsituation. Medarbetare ska underrätta chefen vid misstanke om att en kemikalieprodukt eller kemisk produkt orsakat ohälsa eller olycksfall.

Riskbedömning

Hantering av kemikalier och kemiska produkter som är märkta med faropiktogram ska riskbedömas, även så kallade reagenskit. Hantering av medicintekniska produkter (1) som utgör kemiska riskkällor ska också riskbedömas, men inte läkemedel.

Riskbedömningarna ska göras på enhet/avdelningsnivå och första linjens chef ska godkänna riskbedömningarna. Om kemikalier hanteras lika, som till exempel på operation, kan riskbedömningarna göras för flera enheter gemensamt, och godkännas av en person med rätt kompetens, utsedd av verksamhetschefen.

Riskbedömning av kemikalier ska göras:

- innan man köper in och använder en kemikalieprodukt som inte tidigare har använts på avdelningen/enheten
- vid uppdatering och framtagande av ny metodbeskrivning
- vid inrapportering av besvär, ohälsa, tillbud eller olycksfall som kan ha samband med kemiska ämnen
- om redan riskbedömd kemikalieprodukt/kemisk produkt förändrats med avseende på innehåll eller klassning
- om verksamheten förändras på ett sätt som har betydelse för riskbedömningen, exempelvis flyttar till nya lokaler som skiljer sig från de gamla (till exempel förråd, nödutrustning).

1. Medicintekniska produkter är undantagna de krav på faromärkning på produkter som finns för miljö- och hälsofarliga kemiska produkter (CLP-lagstiftningen).

Riskbedömningen syftar till att identifiera risker ur hälso- eller miljösynpunkt, orsaker till dessa och ta fram åtgärder som eliminerar eller minskar riskerna, eller mildrar konsekvenserna av negativa händelser. Om en kemikalieprodukt som ska användas är skadlig för miljön ska verksamheten försöka hitta en ny metod eller ersättningskemikalie med lägre miljöbelastning. Riskbedömning av samtliga kemiska riskkällor som finns inom verksamheten är ett krav enligt arbetsmiljölagstiftningen. Riskbedömningen ska vara skriftlig.

Avdelningar/enheter som enbart hanterar allmänt tillgängliga kemiska produkter för disk och städning i samband med arbetstagarnas utnyttjande av pentryn, lunchrum eller liknande för eget bruk ska riskbedöma sin hantering men är undantagna kravet på att riskbedömningen ska vara skriftlig. Blankett för riskbedömning av kemikalier och instruktion för hur den ska fyllas i finns i KLARA kemikaliehanteringssystem.

Kemikalieförteckning

Det är lagkrav på att verksamhetsutövare som hanterar kemikalier ska upprätta en kemikalieförteckning för de kemikalier och kemiska produkter som hanteras och som kan innebära risker ur hälso- eller miljösynpunkt. När kemikalieombudet registrerat avdelningens kemikalier i kemikaliehanteringssystemet KLARA kan man ur systemet generera en godkänd kemikalieförteckning. Alla kemikalier märkta med faropiktogram och kemikalier märkta med faroangivelse H412 eller H413 samt medicintekniska produkter (ej läkemedel) som utgör kemiska riskkällor som förvaras på avdelningen ska finnas registrerade i KLARA. Avdelningens kemikalieombud ska registrera dem enligt ”Lathund för kemikalievidering i KLARA” senast den sista oktober varje år.

Årlig kemikaliekontroll på verksamhetsområdesnivå

Kunskapen om kemikaliers egenskaper förbättras ständigt. En kemikalieprodukt som tidigare ansågs ofarlig för såväl hälsa som miljö kan med tiden omvärderas och klassificeringen kan komma att ändras. För att säkerställa att inte otillåtna kemikalier används och för att undersöka om användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier kan minskas ska en årlig kemikaliekontroll utföras på verksamhetsområdesnivå. Kemikaliekontrollen är en del i egenkontrollen vilken försäkrar att SV följer lagar och andra krav inom miljöområdet – och en del av SV:s arbete med substitution av miljö- och hälsofarliga kemikalier. Kontrollen ska genomföras i samband med kontroll av lagefterlevnad. Verksamhetschefen ansvarar för att det årligen görs en kontroll av om verksamhetsområdet har kemikalier som:

- kräver tillstånd för att få hanteras (t.ex. enligt Arbetsmiljöverket eller REACH bilaga XIV)
- tillhör gruppen CMR-ämnen (cancerogena, mutagena och reproduktionsstörande ämnen)
- omfattas av särskilda krav för allergiframkallande kemiska produkter och vissa processer (AFS 2023:10)

Som underlag för kemikaliekontrollen kan man få ut listor i KLARA över de av verksamhetsområdets kemikalier, rena ämnen och ingående ämnen i en kemisk produkt, som finns med i Arbetsmiljöverkets Grupp A eller B, REACH bilaga XIV, gruppen CMR-ämnen, allergiframkallande ämnen – utbildning krävs, substitutionslistan i KLARA respektive SIN-listan. Om kemikalier tillhörande grupperna ovan identifieras ska möjlighet finnas att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier på verksamhetsområde genom substitution till mindre miljö- och hälsofarliga kemikalier eller byte av metod undersökas.

Substitutionslistan i KLARA ska gås igenom För att få använda CMR-produkter, produkter klassificerade med H350, H340 eller H360, krävs en dokumenterad utredning som visar att det inte är tekniskt möjligt att ersätta produkten (AFS 2023:10). För mer information se stycket *Hantering av CMR-produkter*.

Om man vid kemikaliekontrollen identifierar olaglig användning av en kemikalieprodukt ska korrigerande åtgärder genomföras. Användning av tillståndspliktiga kemikalier utan tillstånd kan vara förknippad med sanktionsavgift. Korrigerande åtgärder ska vara genomförda senast tre månader efter att avvikelserna upptäcktes. Resultatet av kemikaliekontrollen ska dokumenteras och delges verksamhetschef och miljöombud.

Substitution

Ett av Västra Götalandsregionens miljömål är att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier genom ändrade metoder eller genom att byta ut miljö- och hälsofarliga kemikalier mot mindre farliga. Substitutionslista i KLARA listar produkter som används inom SV och vars användning ska minska av miljö- och hälsoskäl. I de fall där det finns en känd alternativ metod/produkt presenteras det i listan. Instruktion för substitution av

kemiska produkter finns på miljöportalen. Verksamhetschef ansvarar för att minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier inom sitt verksamhetsområde.

Hantering av CMR-produkter

Produkter som kan orsaka cancer, skador på arvsmassan eller reproduktionsförmågan får inte användas om det är tekniskt möjligt att ersätta dem med en mindre farlig produkt. För att få använda CMR-produkter, produkter klassificerade med H350, H340 eller H360, krävs en dokumenterad utredning som visar att det inte är tekniskt möjligt att ersätta produkten (AFS 2023:10 39 §). Blankett för utredning av CMR-produkter finns i KLARA. Om man måste arbeta med sådana ämnen eller med processer där sådana kan bildas så ställs större krav på åtgärder som minimerar risken att bli utsatt för dem, se AFS 2023:10 38-44 §§. Man ska också övervaka att åtgärderna vidtas och att de fungerar som avsett.

Arbetsgivaren ska föra ett register över arbetstagare som utsatts för exponering som kan innebära risk för ohälsa i arbete med kemiska produkter som uppfyller kriterierna för att märkas med faroangivelse H350 eller H340 (AFS 2023:10 41 §). Använd mall *Register för exponering av farligt ämne* som finns i KLARA och diarieför ärendet. Ändra benämningen på anteckningen till Exponering av farligt ämne. Anteckningen ska innehålla vilket ämne personen utsatts för, datum för exponering, arbetsuppgift, uppmätt eller uppskattad grad av exponering, eventuella åtgärder samt hur länge informationen ska bevaras. Arbetsgivaren ska förvara registret under minst 40 år räknat från den dag då exponeringen upphörde.

Hantering av allergiframkallande kemiska produkter

Det finns särskilda krav för arbete med allergiframkallande kemiska produkter och vissa processer i arbetsmiljölagstiftningen AFS 2023:10 37 a-g §§. Vid hantering av allergiframkallande kemiska produkter, tex formaldehyd, finns särskilda krav vad gäller dokumentation av riskbedömning, skyltning och information till de som leder eller sysselsätts i arbetet. Arbetsledare och arbetstagare ska åtminstone ha fått information om riskerna vid hanteringen och de åtgärder som ska vidtas enligt riskbedömningen i AFS 2023:10 37 b §. För hantering av vissa allergiframkallande ämnen, till exempel epoxyplastkomponenter och akrylater som ska vara märkta med H317 eller H334, krävs dessutom utbildning och läkarundersökningar (AFS 2023:10 37 e-g §§).

Inköp och beställning

Inköp och beställning av kemikalier ska göras av person som fått behörighet till det. Inköp ska ske enligt avtal och de regler som gäller för inköp och upphandling. Vid produktval ska risker för hälsa och miljö beaktas, ämnen på NSG:s substitutionslista ska undvikas. Före inköp av kemikalieprodukt ska det säkerställas att det är lagligt att använda kemikalieprodukten för ändamålet.

Förvaring

Alla kemikalier ska förvaras i lämpliga utrymmen med avseende på säkerhet (för information om säkerhetskrav se riskbedömning, säkerhetsdatablad samt "Laglista miljö lagbevakningstjänst"). Kemikalier ska förvaras så att spill eller läckage inte kan nå avloppet (i tättslutande backar, skåp med uppsamling eller rum utan golvbrunn). Alla kärl som används för förvaring av kemikalier ska vara märkta enligt gällande regelverk AFS 2023:10,

med namn, eventuella faropiktogram och text som beskriver faran. Om etikett saknas eller har blivit oläslig skall en ny skrivas ut och fästas på kärlet. Detta kan göras via kemikaliehanteringssystemet KLARA.

Aktuella säkerhetsdatablad (SDB) eller utskrivna riskbedömningar skall finnas tillgängliga för samtliga medarbetare på arbetsplatser där kemikalier förvaras.

Spill/Utsläpp

I verksamhet där det finns risk för spill eller läckage av miljö- eller hälsofarliga kemikalier ska rutin finnas för vilka åtgärder som ska vidtas så att effekten av eventuellt utsläpp minimeras. Att utsläpp når avloppet ska förhindras. Saneringsanvisning finns på respektive sjukhustomt i SV. Saneringsvagn ska finnas på lämplig plats och tydligt uppmärkt.

De medarbetare som hanterar kemikalier, eller som arbetar i lokal där kemikalier finns, ska ha kunskap om hur man går tillväga vid en olycka eller nödsituation. Där det finns risk för kemikalieolycka ska tydliga instruktioner finnas anslagna som beskriver vilka åtgärder som ska vidtas vid olycka.

Avfall

Överblivna eller kasserade kemikalier ska hanteras och tas om hand som farligt avfall enligt SV:s sorteringsguide för avfall. Ett undantag finns för Virkon brukslösning som passerat utgångsdatum, den får hållas i avlopp. För mer detaljer kring hantering och sortering i olika avfallsfraktioner se sorteringsguiden samt kompendiet för smittförande avfall och läkemedelsavfall på intranätet.

Ansvar

Förvaltningschefen har det övergripande ansvaret för att rutinen följs inom SV.

Verksamhetschef ansvarar för att:

- kontrollera att inga otillåtna kemikalier används
- undersöka om substitution av miljö- och hälsofarliga kemikalier kan genomföras på verksamhetsområdet.

Första linjens chef ansvarar för att:

- kemikalieombud utses
- kemikalierna förvaras och hanteras på korrekt sätt
- alla medarbetare som hanterar kemikalier har fått kunskap om hur kemikalierna ska hanteras
- aktuella säkerhetsdatablad finns tillgängliga där kemikalier förvaras och hanteras
- riskbedömning och inköp görs enligt rutin
- kraven i AFS 2023:10 38-44 §§ uppfylls vid hantering av kemiska produkter som är cancerogena, mutagena eller reproduktionsstörande.
- kraven i AFS 2023:10 37 a-g §§ uppfylls vid hantering av kemiska produkter som är allergiframkallande.

Inom gemensam administration ansvarar första linjens chef även för att inga otillåtna kemikalier används och för substitution av miljö- och hälsofarliga kemikalier.

Uppföljning, utvärdering och revision

Rutinen följs upp i samband med internrevision. Avvikelse från rutinen rapporteras i MedControl Pro som en miljöavvikelse.

Miljöenheten sammanställer uppgifter om kemikalieförbrukning vilket årligen redovisas i miljörapporten.

Rutinen uppdateras vid behov av miljöenheten.

Relaterad information

AFS 2023:10 Risker i arbetsmiljön

CMR-utredning kemiska produkter - blankett

Laglista miljö (lagbevakningstjänst)

Lathund för kemikaliervidering i KLARA

Register för exponering av farliga ämnen - mall

Riskbedömning av kemikalier - instruktion

Riskbedömning av kemikalier och kemiska produkter - blankett

Riskbedömningsmodul i KLARA kemikaliehanteringssystem

SIN-listan

Substitutionslista enligt KLARA

Substitution av kemiska produkter - instruktion

Undantag från registrering i KLARA - blankett

ISO standard 14001:2015, 8.1.

Dokumentation

Dokumentation från utförd kemikaliekontroll

Dokumenterade riskbedömningar

Dokumenterade utredningar av CMR-produkter

KLARA – kemikaliehanteringssystem

Register för exponering av farliga ämnen.

Granskare/arbetsgrupp

Miljösamordnare AL

Miljösamordnare ANS och FSS

Miljösamordnare KS

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Sjukhusen i väster

Innehållsansvar: Hanna Hellström, (hanhe25), Miljöstrateg

Godkänd av: Petra Dannapfel, (petda23), Utvecklingschef

Dokument-ID: SV9024-2108058916-181

Version: 4.0

Giltig från: 2025-01-02

Giltig till: 2026-12-18